

gospodarske, obertnijske in národske.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

V Ljubljani v saboto 15. novembra 1856.

Malega gospodarja bogastvo.

Po velikosti kmetijskega posestva se poglavitno loči véliki kmetovavec od malega. Véliki kmetovavec mora več vediti, mali pa več delati; če véliki posestnik nima dostojne kmetijske vednosti, bo šel z veliko kmetijo vred čedalje bolj rakovo pot; takega pehari kdor ga le more; če pa mali posestnik sam pridno ne dela, bo mu šla tudi kmetija sčasoma na kant.

Mali kmetovavec je po vseh svojih okoljšinah omejen na neko ožjo pot gospodarstva, čez katero ne more, če bi tudi hotel, — ne more večjih novih naprav upeljati in jih tudi ne potrebuje; — z dobičkom že obdeluje svojo kmetijo, če le v navadnem gospodarstvu na vsako reč dobro pazi, ničesar v nemar ne puša, vse v lepem redu opravlja in povsod umno ravna. Poglavitna reč je za njega, da vé prevdariti, kako in kdaj se vsako opravilo z naj večjim pridom opravlja, — kako je treba vseh pripomočkov, ki jih pri svoji kmetii ima, se poslužiti, vse moči napeti in se v vsem tako vésti, da berž vidi, kaj bi mu utegnilo dohodke pomnožiti in stroške zmanjšati.

Iz tega pa se vidi, da mali kmetovavec, če mu tudi kmetijske učenosti ni treba, vendar brez umnega gospodarstva nič ne bo opravil; sama pridna roka malo opravi, če je ne vodi um. On mora tudi najmanji dobiček kjer koli loviti, in če vjame vsaki taki dobiček, bo iz malega počasi rastlo veliko. In res je, da si tak umen gospodar, če tudi nima velikega posestva, včasih bolje pripomore kakor véliki posestnik, ki mora skušati to in uno, da zmaga veliko posestvo. Zato vidimo v takih deželah, kjer so se mali kmetovavci z umom svojim povzdignili čez navadno hlapčonsko kmetovanje, da so male kmetije zdaj na najvišji stopnji premoženja. Živa priča tega so nam Belgijanci.

Kako pa se zamorejo mali posestniki v tak stan spraviti? Ni naš namen tukaj obširnih bukev pisati; ob kratkem jim hočemo pripomočke razodeti, katerih naj se mali kmetovavec posluži, da bo iz vsega, kar ima, največi dobiček vlek. Da pa dandanašnji potrebuje vsak kmetovavec obilniših dohodkov, to vsak vé. Z umom, pridnostjo in z pomočjo Božjo se pa dá še veliko veliko na bolje spraviti, to je gotovo. Skusili bomo to dokazati, pa tudi pot razodeti kako.

1.

Začeli bomo z živinorejo, zato ker živina je studenec, iz kterega tudi za malega kmetovavca izvira sto in sto dobičkov, ako vé ž njo prav ravnati. „Oko gospodarjevo spita vola“ je star pa resničen pregovor. Če umen gospodar in pridna gospodinja sama pokladata in strežeta živinici svoji, se bo ona bolje počutila, pa tudi več dobička jima donášala kakor tista, kjer ima véliki posestnik cele čede živinčet, ktere gleštajo le najemuiki.

Naj imenitniša in za malega kmetovavca večidel tudi naj koristniša živina je krava. Večidel bo pa on naj bolje opravil, ako si kravico poišče iz domačega rodú. Če ima kravo v dobrih letih in dobro mlekarco, bo tudi tele dobro. Če nima take dobre krave, naj si na vso moč prizadeva, da jo dobí, in če je ne more dobiti, naj skusi, da od kakega soseda saj teleta od dobre matere dobí. Gleda naj pa

pri tem še tudi na to, da je tele tudi od lepega in za domače pleme pripravnega bika. Gospodinja naj potem pridno glešta to junico in naj svojo čast v to stavi, da lepo živinico izredí, če so ji tudi njene sosedinje zato nevošljive. Tako marljivo gleštano junico naj ne žene k biku pred, dokler ni saj peldrugo leto stara. Za klajo je pa zmiraj pridno skerbeti. In ravno v tem imamo marsikaj na sercu, kar je treba, da povémo malim kmetovavcem.

Krava mora gospodarju v dobiček biti; dobiček pa mu donáša s tem, da dobro molze, močne teleta rodi in kadar ni več za pleme, da se še dobro prodá; — mleko in teleta so činž, ki ga krava vsako leto gospodarju verže, — meso in loj pa sta kapital. Če krava ne dobiva dosti klaje ali če je klaja slaba ali spridena, paša tudi malovredna, bo reva hiralá, molzla bo slabo, gnoja od nje bo malo, in še ta bo slab. Zato je treba, da tudi mali posestnik rajtati ume, da vé izrajtati in spoznati, po kateri poti mu zamore živinoreja največi dobiček donášati.

Kako pa naj rajta, mu hočemo tú prav natanko razložiti. (Dalje sledi.)

Gospodarske skušnje.

(Čez zimo v zemljo zakopane čbele). Gosp. fajm. Kolči iz zgornjega Štajarskega piše v časniku štaj. km. družbe, da tudi njemu se je ta skušnja dobro sponesla. „Čbele čez zimo v zemljo zakopati — pravi — ne more nič nevarnega biti, saj se tudi mnogoteri sadeži pod zemljo dobri ohranijo, in če se panju čez zimo v čbelnjaku žrelo zamaši in panj zadela, tudi ne dobivajo čbele več zraka kakor če se panj zakoplje pod zemljo. Sicer pa bi utegnulo čbelam to še posebno dobro deti, da so pod zemljo zmiraj lepo v enaki toploti in pri miru. 7. dan listopada lanskega leta skopljem tedaj na vertu, kakih 10 stopinj od čbelnjaka v pešeno zemljo jamo, 3 čevlje globoko, 3 široko, 5 pa dolgo; na dno položim podolgoma dve dili, in na-nje postavim panjove; čez nje položim stare strešnike in na-nje nasujem zemlje; žrela pustim za pol pavca široko in četert pavca visoko odperte in naslonim dilice k njim. Zemlja je panjove zakrivala za 20 pavcov visoko in sicer tako, da je bila na verhu tako nasuta kakor je na grobih. Zmerzlina je, kakor sem se mesca prosenca (januarja) prepričal, noter do 15 pavcov pod zemljo segla, dalje pa ne. Tisti teden po Veliki noči sem namenil tudi čbelicam za gorivstajenje; ker pa je že perve dni sušca lepo vreme nastopilo in je ves sneg skopnil, se nisem mogel več zderžati, da bi ne bil panjev izkopal in svojim sosedom čbelarjem, ki so mi le mertvince prerokovali, pokazal, da se motijo. Izkopljem jih tedaj in lejte! bile so čbele žive, zdrave in vesele in so že tudi zalego naredile; mertvih v vseh panjovih skupaj jih ni bilo čez dve periši; kandiran sladkor (kandelcuker), ki sem ga dal vsem panjovom, se je bil večidel raztopil. — Po veliki noči sem se po nekem opravilu od doma podal in izročiti sem mogel čbelice svojim poslom. Da bi nevedni posli ne imeli dosti ž njimi opraviti in mi kaj ne pokazili, jim velevalam, naj vsaki dan, kadar bo lepo vreme, kakih 8 stopinj od čbelnjaka na okrožniku (talarji) postavijo čbelam hrane iz ovčjega mleka, vode in cukra. Pridši domú, kjer ni bilo

Ljubljana, kakor dolgo koli stoji, še nikoli ni bila tako zala.

Hotla je te dni tudi v unanji opravi pokazati, kako se raduje serce njeno ob nazočnosti svojega ljubljenelega Cara in Carinje, ktera sta nam še sabo pripeljala mlado hčerko Svojo princesnjo, Zofijo, in da nam celó v neizrekljivo veselje velikočast skazeta, da bode presvitla Cesarica praznovala god Svoj med nami. Raduj se mi, slovenski narod, ukaj le svoj serčni „Živila!“ in plava naj ti serce v sladki radosti. Nenavadna slava ti je došla!

Z nami pa se veseli tudi nebo milo. Prijazno solnce nam sije danes, povečuje praznični dan in olepšuje z žarki svojimi naše zastave.

Presvitli Cesar so obiskavali danes javne civilne in vojaške naprave, šole itd. in zaslišali tiste, ki so posebno prosili pred Nje priti v tej ali uni zadevi. Milostljiva Cesarica pa so obiskali naše nune, ktere so kaj lepo z vsemi svojimi učenkami obhajale ta praznični dan. Ko so slavno Gospo spodobno sprejele pri vratih in jo spremile v izbo predstojnice, so Jo prosile potem stopiti v veliko sôbo, kjer so punčike v lepi podobi predstavile „Vero, upanje in ljubezen“ in potem zapele „cesarsko pesem“; v mal spominek presrečnega dneva so gospé nune presvetli Cesarici poklonile mnogotere lično izdelane oblačilica za Njene hčerki. Ni nam treba na dolgo popisovati, kako ljubeznjiva so bili spet tú Cesarica. Tudi naše gojilnice malih otrok niso pozabili ter tudi to obiskali. Sprejeli so Jih otročiči z malimi banderci in zelenimi vejicami in punčika in fantek sta Jih nagovorila, potem pa so vsi skup „Cesarsko pesem“ zapeli. Zadovoljna so visoka Gospa tudi to napravo zapustili.

In tako je pretekel dan veseli. Ravno pa ko pišemo poslednje verstice, mrak nastaja in noč že hoče razpeti svoje temno krilo čez belo Ljubljano. Pa ne, danes ne — danes pred večerom slavnega godú naše premile Carinje ne! Glej! kakor vse serce naše plamijo za Njo, tak se že unema luč za lučjo, lampica za lampico — kdo jih more šteti — in kmali bo iznovega dan, v solnčnem lesku celo mesto. Vse se že raduje, vse je živo po ulicah; tudi mi moramo položiti pero za danes na stran, da se udeležimo veselja, ki nas danes še čakajo, pošiljaje gorke molitve z vsako ljučico gori k Vladarju vseh vladarjev, da naj premili naši Carinji dodeli obilo obilo vse, česar želi Nje preblogo serce!

Malega gospodarja bogastvo.

(Dalje.)

Marsikaj imamo od klaje povedati, ker le tisti gospodar z dobičkom gospodari, ki je ne zametuje, pa ki tudi ni preskop ž njo.

Je pa klaja mnogoverstna. Ene je malo viditi, pa veliko zaleže, to je, ima veliko redivnih stvari v sebi; druge pa je na oči in na vago veliko, pa vendar malo zaleže, malo redí. Natanjčne skušnje, podpisane od učenih mož, so peljale do spoznanja, da zdaj vémo, koliko zaleže vsaka druga klaja ali piča v primeri z mervo ali senom, ktero je po vsem svetu najnavadniša klaja, in pa da vémo, koliko sená potrebuje govedo na dan, da se toliko redí, da je za rabo in gospodarju v prid. Kdor poklada živini brez te vednosti klajo, je gospodar, da se ga Bog usmili! Ker pa ne more vsak svoji živini le sená pokladati, in ker ima gospodar tudi marsikaj drugega, kar živina rada je in ji tudi tekne, bi gotovo rad zvedil: v kakošni primeri (priglihi) je marsikaka druga klaja z mervo ali senom? Povémo mu, da v ti-le: 100 funtov dobrega sená zaleže ali ima toliko redivnega v sebi kakor 200 funtov ječmenove ali pa ovsene slame ali 300 funtov pšenične ali režene, ali kakor 400 do 450 funtov zelene (frišne) trave, zelene detelje ali grahorce, ali kakor 200 funtov krompirja, 275 funt. korenja, 300 funt. pese, 450 funt. repe, 500 funt. zelj-

nega perja, 60 funt. otrobov, 50 funt. žitnega drobú, 50 funt. lanénih preš ali potíc itd. Če tedaj gospodar to vé, bo lahko pravo mero zadel, ako hoče namesto sená govedom svojim kakošno drugo klajo pokladati, ali saj en del sená namestovati ž njo. Če ima svoji živini, postavimo, 10 funtov sená na dan dati, bo zdaj vedil, da ji mora 20 funtov krompirja dati, ako hoče, da ji krompir toliko zaleže kot senó; če jo pa, postavimo, kermi (futra) le z reženo slamo, ji je mora 30 funtov dati, da bo toliko zaleгла kot 10 funtov sená; nasproti pa ji 5 funtov lanénih preš že toliko zaleže kot 10 funtov sená itd. Vse to si lahko zrajta iz gori povedane primere sená z drugo pičo.

Malokteri kmetovavec pa je v stanu, živino svojo le s samim senom rediti; tedaj si pomaga z eno ali drugo gori imenovanih stvari. Al pri tem je treba, da meša to in uno klajo in da ji ne daje v eno mer le ene; želodec živinski kakor človeški dela razloček med klajo in klajo; ena je lahko prebavljiva, druga manj; ena napolni vamp, pa nima veliko v sebi; drugo zaleže veliko, pa se v vampu malo pozna — povsod pa je treba gledati na to, da se živina nasiti, to je, da si vamp napolne, zakaj tega potrebuje vsaka živina, ker le potem začne želodec dobro in veselo kuhati. Če namreč po gori rečenem 8 funtov lanénih preš toliko zda kakor 16 funtov sená, ima teh 8 funtov preš vendar premalo baže, da bi napolnile vamp in nasitile živino; tedaj je treba, da namesto samih preš ali namesto polne mere preš gospodar živini toliko sená ali toliko slame poklada, da dobí živina tisto mero klaje, ki je potrebuje, pa tako mešano, da je dosti tečna, da pa tudi napolne vamp ali živino nasiti. Damo pa še drug izgled nasprotne razmere. Postavimo, 16 funtov sená ima to govedo dosti na dan; gospodar ji pa hoče namesto sená ovsenice (ovsene slame) dajati, in ker vé, da je ovsene slame še enkrat toliko potreba, kakor sená, ji bo tedaj določil 32 funtov slame; — al kaj bo iz tega prevelikega kupa? — želodec bo preveč nabasan in ne bo mogel vse te klaje popolnoma prekuhati.

Iz tega se vidi, da je treba namesto polne mere sená, ki je živina vsaki dan potrebuje, še kaj drugega klasti; potem želodec dobro kuha in žene svoj mlin tako, da gré vse životu na dobro. Recimo, da govedo potrebuje na dan 15 funtov sená, — kako bo gospodar naj bolje storil? Gotovo takole, da ji poklada na dan 5 funtov sená, namesto ostalih 10 funtov pa naj ji daje en del sočnate piče (repe, krompirja ali kaj takega), en del pa suhe klaje (slame). Koliko vsake? bo lahko zrajtal iz gori povedane razmere. (Dalje sledí.)

Zgodovinska povestica.

Znamnje sv. križa.

(Prevod ilirski.)

Bivši avstrijski minister unanjih zadev, grof Fiquelmont, pripoveduje v svojem potovanji skozi Bulgarsko med drugimi rečmi tudi naslednjo dogodbo.

Bil sem na poti iz Soluna v Vidin, vernujoči se iz Levante in Gerške nazaj v Avstrijo. Spremljevali so me trije Turčini, dva stražnika janičarja namreč in en konjuh. Bilo je ob času pašovanja Ali-paša janinskega in serbske vojske pod Černim Jurjem. — Nekega večera pridemo v veliko bulgarsko vas med Sofijo in Vidinom. Eden mojih janičarjev, ki je bil naprej hitel, da vredi potrebno za prenočišče, me je že pri vhodu v vas čakal, ter me peljal v neko snažno hišo, ktero mu je bil aga odkazal. Turki so ob tistem času, ako so popotovali, naj raji prenočili v kristijanskih hišah, kjer so po svoji termi gospodarili. Bog vari, da bi bil ubog kristijan kaj ugovarjal; najgrozovitnejša ukrotnost bi ga bila zadela bila. Ni bilo tedaj čudo, da so prebivavci vse svoje premoženje, kolikor se je le dalo, poskrito imeli. Komaj se je bila moja mala karavana v hišo preselila, že tudi jani-

(Springbrunnen), — tega, bravec, ki nisi sam vidil, ti ne morem z besedo popisati; misli si posvetni raj in imel bodeš zapopadek.

Na sredi sejmišča je mestna županija postavila 4 sežnje visoko piramido, ki je bila z zelenim smerečjem ovita in nad katero so vihrale bandera, v sredi piramide se je odlikoval cesarski orel s šesterimi različnimi banderi; na vsaki strani pa je stala 9 čevljev visoka malana podoba „Krajna“ in „Ljubljana“; krog in krog pa rajda zelenih smerek, okoli katerih so se ovijali venci in razsvitljeni baloni.

Na Št. Jakobškem tergu je bila krasna iz cvetlic napravljena kaskada, obdana z zelenimi smerekami, ki so se sklepale s posamnimi venci in vse je bilo razsvitljeno z baloni.

Most na bregu ste kinčale na vsakem koncu dvé 4 sežnje visoke piramidi, razsvitljene z lampicami; na vsaki strani po celem mostu so na jamborih bili viditi malani gerbi avstrijski in bavorski; vse pa je bilo polno lepo razrednih balonov, ki so bili razsvitljeni.

Glavar vseh mostov pa je bil Francov (špitaljski) most. Lepote tega ti, dragi bravec, dostojno popisati spet ne moremo — misli si ga vsega žarečega od več ko 1500 lamp v rudečem ognji, in imel boš nekolikšen zapopadek.

Omeniti imamo še dveh naprav mestne županije. Da bi ljubljanski grad na posebno vižo razsvetili, si je mesto naročilo iz Dunaja novo najdbo električne luči (umetno solnce); svetica je sicer kakor lepa kresničica, al veliko več smo še pričakovali, da bo. Tudi Ljubljana ni bila pozabljena, in čeravno je bila velika pomorska ladija z dvema jamborama napravljena, so vse bolj še dopadli naši domači lično opravljeni čolnici in pa slovenske pesmi, ki so jih verli Krakovčanje na njih lepo prepevali.

To so bile imenitnije naprave mestne županije. Le en glas je, da je svojo nalogo hvalevredno doveršila.

(Dalje sledí.)

Malega gospodarja bogastvo.

(Dalje.)

Povedali smo sedaj, koliko se te ali une klaje živini dajati mora, da ji zaleže toliko kakor sená. Treba je sedaj pa tudi, da gospodar vé: koliko sená ji je treba na dan pokladati, da je prav. Vednost in skušnje so nas pravo mero učile.

Vsakemu živinorejcu je znano, da velika in težka živina več živeža potrebuje, kakor mala in lahka. Dalje uči skušnja, da je neka mera klaje živini potrebna, le da se pri življenji ohrani, in ktera le ravno to nadomestuje, kar se po življenji obdela, — pa pri tolikšni meri klaje ni še vol ne za vprego, ne za pitanje pripraven, krava ne molze pri tolikšni meri ali celó malo. Ta klaja se imenuje tedaj ohranivna klaja; ona ne zdá več kakor toliko, da živina živi.

Le če živina čez to mero klaje dobiva, je za rabo, naj je že ta ali za mleko, meso ali za kaj drugega. Ta klaja se imenuje plodna klaja. Če se govedom, zlasti kravam, na vsaki cent nje žive teže ne daje več kot 2 funta sená ali kake druge namestivne klaje, se bo ohranila v svojem stanu, pa za nobeno večjo rabo ne bo. Le takrat, če jim gospodar daje na vsak cent žive teže naj manj 3 funte sená ali kake druge klaje toliko, da zaleže za 3 funte sená, bo živina za rabo in gospodar na dobičku. Če ima tedaj gospodar, postavimo, 5 centov težko kravo, ji mora dajati vsak dan naj manj 15 funtov sená ali kake druge klaje toliko da zaleže za 15 funtov sená: postavimo, sená 5 funtov, krompirja 10 funtov, da zaleže 5 funtov sená, slame tudi 10 funtov, da namestuje tudi 5 funtov sená; — vsem tem bo dobila na dan toliko klaje, da zaleže 15 funtov sená. Če poleti poklada frišno klajo, bo 60 do 70 funtov detelje, grahorce ali kaj takega zelenega toliko zdalo kot 15 funtov sená, ker imenovane zeliša, dokler so frišne (presne) imajo v 100 delih svoje teže 75 do 80 delov vodenega.

Sedaj naj vzame mali gospodar kredo v roko, pa naj rajta: ali mu tisti funt, ki ga živini vsaki dan daje čez tisto pičlo mero (2 funta), da se le pri življenji ohrani, res kaj dobička verže ali ne? — Če ji vsaki dan 10 funtov sená ali toliko kake druge klaje daje, da zaleže 10 funtov sená, potrebuje za leto 36 centov in pol sená, — če pa ji daje po 15 funtov na dan, pa potrebuje 54³/₄ centov, tedaj 18¹/₄ centov več.

Ako ji je dal le 36 centov in pol sená na leto, ne bo imel nič dobička od tega, zakaj krava bo hirala in bo slaba, toliko, da bo le živela, pa shujšala bo, da tudi pri obilni klaji potem dolgo ne bo k moči prišla; tudi tele bo slabo, in morebiti komaj 300 do 400 bokalov vodenega mleka se bo napolzlo. Ako pa ji je dajal 1 funt več na dan, tedaj ji je dal 18¹/₄ centov več na leto, bo imel dobro izrejeno kravo, močno tele in naj manj dvakrat več mleka.

Ravno tako zamore gospodar iz odstavljenega teleta le tedaj močno živino si izrediti, ako mu je celi čas njegove rasti obilno in dobre klaje pokladal.

In koliko še drugega dobička mu dohaja iz ravno imenovanega poboljška! Veliko več gnoja in veliko boljega kakor ga dela medla, slaba živina. Saj sploh moremo reči, da iz enega funta sená ali kake druge klaje, ktera zaleže za 1 funt sená (brez stelje), se 2 funta gnoja pridela, tedaj se iz 36 centov in pol sená ne bo več kot 73 centov slabega gnoja dobilo; če pa ji je dal 54³/₄ centov, mu bo dala ona 109 centov in pol dobrega gnoja. In ker skušnje učé, da se iz 10 centov gnoja pridela 1 vagán (2 mernika) reži, tedaj si gospodar iz tega, da si je 36 centov in pol gnoja od ene živine več pridelal, tudi pridelk reži za dobre 3 vagána in pol pomnožil.

Naj bi naši gospodinarji dobro pomislili in prevdarili, ker od tega bomo še pozneje govorili, kadar bomo svetovali: po kateri poti naj si gospodar zboljšuje svojo kmetijo.

(Dalje sledí.)

Gospodarske skušnje.

(Poterjena skušnja, ako živinorejec si hoče telico prirediti). Pred 8 leti sem kupil kravo, dimo, ki je že 3 teleta storila, pa nisem zvedil: ali junice ali telice. Ker je bila dobrega plemena, sem želel telico od nje odrediti; pa 5 juncov mi zaporedoma stori. Ko sem pa v „Novicah“ bral, da se mora krava s polnim vimenom k juncu poslati, da bo telico storila, poskusim to, in glejte! 3 leta zaporedoma mi po tej poskušnji, ki jo že 3 leta ponavljam, le telice stori.

Burja.

(Kako se ravná pridelk in dobrota krompirja potem, če se sadi globokeje ali plitveje?) Gosp. prof. Hlubek je na vertu c. k. štajarske kmetijske družbe dvé leti zaporedoma to skusil in svojo skušnjo na drobno oznanil v „Wochenbl.“. Učile so te skušnje pa to-le: 1) če manj globoko je krompir pod zemljo, bolj je podveržen bolezní; globokeje sajenega se ne loti bolezen tako rada. Leta 1854 je bil 8 pavcov globoko sajeni popolnoma zdrav; leta 1855 pa še celó tisti, ki je ležal 13 pavcov pod zemljo, ni bil čisto vés zdrav; — 2) obé leti je bil tisti krompir najrodovitniši, ki je bil le 4 do 5 pavcov pod zemljo, po številu gaje bilo 9krat in pol več, po vagi 32krat več; kolikor globokeje je bil sajen, toliko manj se ga je bilo pridelalo. Če pa je zemlja pešena, bi rekli, da ga bo gospodar naj več pridelal, ako ga sadi 6 ali 7 pavcov (tedaj dobrega pol čevlja) globoko, ker v ti globokosti najhitreje in tudi enako lepo ozelení, ako je vreme kolčikaj bolj suhotno.

(Ovce plevejo lanišče). Naključilo se je na Francozkem, da so zvedili, kako se dajo lanišča prav lahko in čisto opletí, ki se sicer zelo težko plevejo. Cela čeda ovác je namreč zašla na lanišče, in po nobeni ceni jih ni mogel ovčár s polja spraviti, ker ni imel psa pri sebi. Gospodar pride ravno na polje in vidi celo trumo ovác na svojem lanišču. Ker se bojí velike škode, gré ovčarja tožit. Sodnija

smo Ljubljancani bolj Lahi kot Slovenci, ker talijansščina je nadomestovana v ti zbirki, slovensščina pa ne. Čuda golemo! —

Po vsi poti od Ljubljane po železnici do Postojne kakor tudi v Postojni in dalje naprej so Nju Veličanstvu pričakovale nove znamenja živega in serčnega veselja. Ko so se deželni gospod poglavar grof Chorinski z stanovsko deputacijo poslovali v Postojni od Nju Veličanstev in se Jima še enkrat ponižno zahvalili za osrečivno obiskanje krajske dežele, so blagovolili presv. cesar Svojo posebno zadovoljnost razodeti z vsem, kar so na Krajskem doživeli. Obljubili so pa tudi, da nazaj gredé bojo obiskali postojnsko jamo, ktera, kar od priprav vémo, ki se delajo pod marljivim nazorništvom dvornega svetovavca gosp. grofa Hohenwart-a, se bo ta dan pokazala v takem blesku in lišpu, kakoršnega nobeno človeško oko še nikdar ni vidilo v teh podzemeljskih prostorih.

Svět našim Dolencem.

V nekterih krajih Dolenskega, v okolici Višnjagorski in dalje doli v Trebniški okrajni, je, kakor smo še le zdaj zvedili, razsajala med konji huda bolezen, da v 24 ali 48 urah je poginilo več konj.

Večidel so ljudje mislili, da je bolezen ta tišavka „Koller“. Če ji je po unanjih znamenjih res zlo podobna, se vendar loči od nje popolnoma; navadna tišavka je počasna bolezen, ktera terpi več tednov, včasih tudi več mescov, in poglavitni nje sedež je v možganih, tudi ni nikoli kužna.

Vsa druga je pa ta bolezen, ktera se vleče že po malem od sv. Jakoba, in je tu in tam razodela, da se širi, čeravno ne vselej, vendar saj včasih po nalezbi. Ona ima to lastnost, da se živini po neki posebni oskrumbi zraka ali ljufta (Miasma) kri tako spridi, da postane vsa černa in gosta kakor kolomaz (šmir) in da se tu in tam vidijo pod kožo in tudi drugod rumeni razlivi, včasih so jetra, včasih vranica, včasih pljuca itd. zalite s to černo kervijó, ktera zdraži tudi možgane tako hudo, da začnejo konji v zid tišati ali da nekteri celó divjajo kakor nori.

Je tedaj ta bolezen ravno tista, ki je lani v Litijski okrajni, posebno v Zagorji, spravila veliko konj in se sajovec ali metljaji, po našem čerm (po nemško Pferde typhus) imenuje in tedaj spada v versto antraksa ali „Milzbrand-a“.

Treba je, zdrave konje od takega bolnega berž ločiti in če ni mogoče drugam, jih saj na drugi konec štale postaviti, ker ni varno, da bi konj od konja bolezní ne nalezil; dobro rejenim naj se berž iz pervega začetka puša in 8 do 10 maslicov kerví zvame iz vratne žile (pušanje na trebuhu je neumno in brez prida); če pa bolezen že terpi kakih 10 ur, je pušati že prepozno; — berž naj se začne tudi gla va z merzlo vodo močiti in prav pridno; — notri naj se bolniku vliva, če ni zdravnika pri rokah, saj navadne soli, po 2 periši v maslicu vode raztopljene, vsake dvé uri; še bolji je dvojna sol (Doppelsalz) in solitar; une 6 lotov, te pa 1 lot na enkrat v vodi raztopljene; če bolezen že kakih 10 ur terpi, naj se raztopljenemu solitarju prideva kafre po pol kvintelja na enkrat.

Štala, v kateri je kak konj poginil, se mora po postavi do dobrega očediti, zato je treba, da vsak gospodar ako mu zbolí živina, to pové svoji kantonski gosposki. — Merha se mora po postavi zakopati in koža se mora skozi 48 ur v apnénem lugu namakati, da se v nji mogoča kužnina pokončá.

Ta kuga je sicer že večidel potihnila, pa utegne kadaj spet priti. Da se bolezen odverne, je treba, da štala ni soparna, — da se živina preveč ne zdela in potem ne prehladí, da dobiva dosti dobre čiste vode, in da se ji zjutraj in zvečer perišče soli med zobanje verže, dokler se je bolezní v kakem kraju bati. Pušati ni treba pred, — k večjem kakošnemu posebno debelemu konju.

Malega gospodarja bogastvo.

(Dalje.)

Ako pa se je gospodar po tem prepričal velike cene živinskega gnoja, mu bo to nauk, kako je treba z gnojem umno ravnati, da si pridobi iz njega naj večji dobiček. Škoda, da je tako malo kmetov, kateri v tem prav ravnajo. Hočemo jim tu ob kratkem povedati, kako naj se vedejo, da jim ne uide velik dobiček.

Pervo je, naj kmetovavec, če mu je le mogoče, tudi poleti obderži svojo živino v hlevu in naj je ne goni po spašnikih, na katerih več strada kot vživa, se po poti zdela, zraven pa gnoj celega dneva trosi po svetu.

Drugo je, da si napravi hlev in gnojniše tako, da mu zlata vredne gnojnice celó nič ne uide, ampak da si vso priderži za polivanje gnojniša ali gnojnega kupa, namesto da se steka po dvorišu in po ulicah in mlakuže dela; zatega voljo je tudi treba, da se gnojniše tako napravi, da ga deževnica ne spira.

Tretje je pa skerb, da gnoj na gnojnišu ne zgubi svojih najtečnijih delov, to je, da mu jih sapa in sonce ne odnese; zatega voljo je treba, da gnoj vselej, kadar ga iz hleva spravlja, berž in lepo enako po gnojnišu razkida, in večkrat in pogostoma s perstjo ali cestnim blatom pokrije, ali da gipsa čez-nj potrosi ali pa štupe tiste plave soli, ki se plavi vitrijol imeuje.

Če bo gospodar tako pazljivo ravnal z gnojnišem, in bo svoji živini v vsem pridno stregel, jo snažil in za snažnost vsega hleva skerb, in če bo zraven tega gospodinja še pridno na to gledala, da se ne bojo nje kravice nemarno molzle, ampak vselej jim vimena do zadnje kapljice spraznile — mu bo živina kmali največje bogastvo.

Ne moremo zamolčati, da tudi krave se dajo vpregati in da ravno malemu gospodarju utegne v gotov dobiček biti, ako s pametjo vprega tudi krave. Če je namreč njegova kmetija tako majhna, da si ne more par kónj ali par volov za svoje poljske dela deržati, si mora, če ima vendar par konjičev ali voličev, z vožnjo na cesti kaj prislužiti, kar pa je malokrat brez škode za njegovo kmetijstvo, ali pa mora z najeto živino svoje dela na polji opraviti, kar ga spet v škodo nese, ker mu nobeden brez plačila svoje živine ne dá, in verh tega pa še mora čakati, da sosed sam svoje poljske dela opravi, preden mu posódi živino; to pa mu hodi pri setvi in žetvi večkrat navskriž. Če pa ima, postavimo, 3 krave, zraven pa par slabo rejenih kljuset, bi se mu gotovo bolje splačalo, ako bi namesto kónj si raji kupil četerto kravo, in bi s temi čveterimi repi, sedaj z dvéma, drugikrat pa spet z dvéma, opravljal svoje poljske in druge dela. Kolikor si je pri konjih klaje prihranil, bo lahko redil četerto kravo, pa še unim trem bo mogel bolje streči, — po tem pa mu krave, če jih v pravi meri vprega, ne bojo veliko manj molzle. In čeravno mu manj molzejo, mu bo rajtenga kazala, da bo vendar še na dobičku, ako vzame v rajtengo to, kar si je prihranil s tem, da ni redil par kónj ali volov. Niso pa to prazne besede, le iz kakih bukev vzete, ampak vsakdanje skušnje učé to v zgornji Avstrii, na Marskem in Ogerskem, kjer je dosti malih gospodarjev, kateri ravnajo tako in se ne sramujejo s kravami orati in druge poljske dela opravljati; saj dobro obdelano polje in dobro rejene krave mu niso v sramoto ampak v čast, in živa priča, da pod očmi pridnega gospodarja se zamorejo tudi krave vpregati brez škode za molžo.

Od druge živine imamo manj povedati, nekaj zato, ker je za malega kmeta manj važna, nekaj pa zato, ker spada bolj v skerb gospodinjam, od katerih pa vémo, da ne berejo rade, in ktere to, kar so se manj naučile, namestujejo z nekim prirojenim duhom rednosti in skerbljivosti za svoje živinčeta. Z malo besedami bomo tedaj se pogovorili od druge živine.

Zlahna ovca je v takih deželah, kjer je kraj ovčji reji ugoden, zlo imenitna živina za velike posestnike, za

malega kmeta pa ni; za-nj je bolj domača ovca, pa še ta se mu bo le takrat splačala, kadar živi v kaki soseski, kjer je toliko ovčjih spašnikov, da si vsi sosedje skupaj zamorejo deržati občinskega ovčarja. V takih okoljšinah gré potem posamnemu malemu gospodarju le ta skerb, da tisto malo ovác, ki si jih je obderžal čez zimo, preskerbí z dostojno klajo in soljó, in da čedno derží hlev, ako si želi močnih in zdravih jagnjet izrediti. Pa tudi pri ovcah mora gospodar na to misliti, da ima dovelj klaje. Kakor je pri govedih za 100 funtov žive teže 3 funte sená ali senene vrednosti na dan potreba, ravno toliko se je rajta za ovce; — če tedaj rečemo, da ena ovca vaga 60 do 70 funtov, ji je tedaj 2 funta sená na dan treba ali pa kakošne druge klaje, ktera senó namestuje, ktera pa mora biti suha in da dobro redí, ne pa mehka in slaba, sicer se ne bo odkrižal boleznim, ktere se le prerade utepajo v ovčjo čedo, in zoper ktere sol in grenke korenine, kakor encijan, kalmež in enake naj več premorejo. Bolje pa je še vselej bolezen odverniti kakor že pričujočo ozdravljati — pa morebiti ne ozdraviti. (Dalje sledí.)

Ogled po svetu.

Kraj in življenje na bregovih ogerske Donave v Budi in Peštu.

Spisal Šimen Šubic h koncu oktobra 1856.

(Dalje.)

Okroglast hrib sedi na večerni strani kakor da bi hotel v dolino. pa se je skesal in podaja svoj herbet drugemu hribčiku, ki ravno na večerni strani Bude sega čez prijazno dolino; pa tudi on je omagal in se vsedel v dolino, ktero je nekoliko proti večerni strani zanesel. Unkraj doline so hribčiki, ki se deržé herbta nad staro Budo.

Zdaj imamo celo dolino za terdnjavo v Budi, kakor ji hribčiki delajo meje. — Prijazna, široka dolina se razteguje od predmestij tje proti večeru do zadnjega hriba, ki smo ga na koncu doline obiskali. Vsa dolina je skoraj brez razločka en vinograd. Hribčiki, ki se vzdigujejo iz nje, so spodaj lepo obdelani z vinogradi, na verhu so pa višji ostali z lesom obraščeni, in to jim daje kaj prijazno podobo, posebno če si še mislimo lepe bele hiše, razdeljene tam po dobrih gori do večih lesov.

Precej velika je ta dolina, pa nima nobene tekoče vode. Kako čudno se mi je to zdelo, ko na vprašanje: ali ne teče tukaj nobena voda? zvé, da nobena. — Lepe planjave, prijazne dobrave in senčnate senožeti so lepota tega kraja; lesovi in vinogradi, hribčiki in zložne doline spremljajo prijatla natore. Kakor pa je prijeten kraj, vendar le nekaj pogreša okó, ki je bilo vajeno mogočne natore z vsakterimi njenimi darovi. Ne le gojzdi in dobrave, ne le grički in dolinice delajo kraje prijazne, ampak posebno živa in bistra podoba vodá, — in teh pogreša okó. Kak razloček je med hribom, ki nima nobene grape, in pa med njim, ki mu za vsakim sedlom voda po skalovji igra! Kaj je dolina brez potoka proti uni, po kateri se stekajo čiste vode med njivami in travniki! Tukaj, kjer ni ne grape, ne potoka, se dozdeva, kakor da bi bila zaostala žlahna žila naše zemlje, ktera vse oživlja. Res je, da zelenjad po dobrih gori kakor po lesovih precej potrebne vlage ohranjuje; al kje se hočejo delati vodni soparji, ki zemljo napajajo, kadar pride vročina in pa suša ž njo? — kje se bo napila živina zdrave vode, kje bo človek ugasil žejo s čversto studenčnico? Ljudjé imajo sicer tukaj svoje kapnice ali mlakuže, pa te malokje točijo čisto vodo; povsod je mlakuža podobna apnéni vodi po barvi in po okusu.

Pustimo kreg zoper natoro, da ni obdarila vseh okrajn z enako ljubeznijo. Tam v srečnih krajih, kjer se bolj čokastih hribov deržé manjši hribčiki, tam izvirajo studenčnice, tam je grap in vodá, da se jih komaj ogibljejo, pa ljudjé ne vedó ceniti njih velike imenitnosti, ne njih neizrekljive dobrote. Kar pa tukaj vode primanjkuje, si je človeška de-

lavnost z obdelovanjem vinogradov pridobila. Veliko vina se prideluje po goricah krog Bude. Kdor ima kaj evenka pod pavcom, mu ni treba ne žeje terpeti, ne mlakuže piti. Bele in černe vina slovó po svetu pod imenom „budanskih vin“. Res je, da se po vinu vname serce, da vino hitreje veselje zbudi, — toda čverste studenčnice hribovskih krajev, bistrih vodá senčnatih virov vendar človek pri vsi vinski sladkosti pozabiti ne more.

Čeravno pogrešamo tukaj živih vodá, je vendar ta dolina pod Ivanovo goro naj lepša v celi okolici. Prijazen je pogled iz terdnjave proti jutru tje čez Donavo in čez Pešt, — lepo se žarita ob sončnem izhodu hribovska herbta, ki deržita na obéh stranéh naše Bude k Donavi, — polna je življenja tihotekoča Donava. Dozorilo je gojzde na vinskih tertah, in zdaj se že rumené terté krog verhov, spodaj so pa še temno-zelene; tudi verh hribov že listje gojzdom postelja; slovó že jemlje od drevja, pozna jesen ga sili na zemljo, toda še je lepo viditi čversto dopolnjeno rast; vesel ga je popotnik, vesel rokodelec. In tega veselja se udeležuje tudi ptujec; tudi njegove oči se veselé lepih rodovitnih hribčikov in dolinic, posebno pa rumenkastih tert, ki nam pričajo, da so nam ljudjé dosti dobrega vina pripravili. — Mene, pa vleče menda koli še kaj družega tje po ti dolini, ki jo imam tako rad. Pač se ozira okó tje proti večeru in rado bi odkrilo, kar me veže na te prijetne večerne kraje, — al hribi so prenevošljivi! Do sem pa ne dalje me pusté večerni mejniki, in ko jih prašam: zakaj se tako terdovratno ustavljajo mojim očém? pa ne vedó kaj reči; vendar le se mi zdí, kakor da bi me molcé nagovarjali: „zdaj si tukaj; vživaj kar ti tukaj ponuja natora in upaj in veseli se, da boš še vidil tisto preljubo zemljo, ki je deleč za nami“.

Želja viditi hribovske kraje, me je večkrat speljala na bližnje in na dalnje hribe. Dolgo smo hodili med vertovi, med njivami in vinogradi pa med hišami, ki se lepó iz drevja belé. Ko pa pridem gori na najvišje hribe, se je želja sicer spolnila, da sem vidil pod seboj dolino pa Budo in Pešt. Toda še ni bila prva spolnjena, se je unela že druga želja, viditi tudi tje čez višnjevi hribški rob, kamor okó še ni seglo. — Ako se človeku spolnijo vse želje, mu gotovo saj še ena v sladkem upanji odpira druge nove poti. Tje po svetu deleč deleč ga vleče dolžnost, po svetu se pa tudi želi; vidil bi rad, bi rad skusil vse in živel povsod, bi rad zvedil kar je nekaj bilo tukaj in kar bo, — ali če je še toliko dosegel, vendar le želje njegove še niso ugasnile, ni dosti novih krajev; iz dežele v deželo ga pelje spomin, spremljuje ga sladko upanje in sladke sanje gredó ž njim čez hribe in doline, kamor ne vidi nobeno okó. In kjer ni dosti spomina na zemlji, se obračajo želje in upanje tje na nebo in unkraj neba, kjer vodi Božja modrost svetove kakor nas in našo zemljo.

Kraje poznamo, — sedaj obišímo še ljudí. Ob teržnih dnéh narajmamo na tergu ljudí mnogoverstnih narodov: tam prodaja Slovan, Ilirec ali pa Slovak, tukaj Madžar, tam spet Nemeec. Saj bi se bilo tudi čuditi, da bi tukaj ne bilo Slovana, kolikor smo jih vidili prek Donave doli proti Peštu, ko so delali po polji okrog železne ceste. Slovakov je precej v Peštu, imajo skoraj celo veliko predmestje „Josefstadt“ pod seboj; Ilirci se pa Bude deržé, in tukaj se šteje „Razenstadt“ za njih predmestje. Sicer je Buda bolj nemško, Pešt pa bolj ogersko mesto. — Kakor cvetlice po dobrih gori, so tukaj pomešani narodi. Marsiktere cvetlice, ki lepšajo zdaj verte po naših krajih, so bile nekaj domá v Azii, druge pa so domače ljubice našega kraja. Tudi ogerski ali madžarski narod je slovanski domači ptuja cvetlica človeškega debla. Kakor so krepke postave in živoga djanja, vendar ti samopravni, ponosni sinovi sirove azijske natore niso nič opravili zoper slovanski jezik. Povsod so se jim omikovali, in vedno jim je bilo zemlje preveč, da so se celó jele naselitve iz Nemškega, pa še je jim ostaja. Kakor povodinj jih zaliva od začetka njih

gospodarske, obertnijske in národske.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 3. decembra 1856.

Malega gospodarja bogastvo.

(Dalje.)

Mnogo debička donaša gospodarju, naj je kodar koli, reja prešičev. Pri vsaki hiši odpada to in uno, kar tekne prešičem za živež; škoda je tedaj, ako se vse to v prid ne oberne, in ravno zatega voljo rečemo: gospodarji in gospodinje! nikar ne zanemarjajte reje prešičje. Kaj pa je bolje, ali domá si izrediti prasce za rejo alijih kupiti in kupljene pitati? na to vprašanje, dragi moji, vam ne morem jez odgovoriti, -- to morate po svojih okoljšinah presoditi vi sami, ker veste naj bolje, kaj bi vam utegnilo naj bolje kazati. Kdor ima poleti paše za svinje, pozimi pa tudi dostojne piče za-nje, bi mu svetovali domače reje se deržati, ker pri ti vé, kakošno blago si bo izredil. Pri domači reji je pa na to gledati, da si napravi gospodar tako pleme, ki se rado spita z malim, zakaj med plemenom in plemenom je velik razloček. Gotovo znamenje, da se prasé dobro spitati (odebeliti) dá, je to, da gré pri njem povžita piča bolj v meso in mast kakor pa v kosti, zatega voljo so drobna glava in drobne noge, okrogel život, široke persi (plečnate) in širok herbet in križ večidel gotove znamenja, da se take živinčeta dobro spitati dajo; prasce z ozkim križem kakor grebenom, močnimi kostmi in ozkimi persi niso za pitanje nič prida.

Tudi kuretnina in sploh perutnina zamore kmetom mnogo dobička donašati zlasti v takih krajih, odkodar se lahko v mesta prodaja. V tem bojo železnice marsikteremu kraju veliko pomagale. Vožnina po železnici ni draga in v malo urah se pride deleč.

Tudi čbeloreje ne smemo pozabiti. Kolikšni kupi medú in voska ležé v cvetlicah mnogoterih zeliš in drevés, ki jih je mila natora va-nje položila, pridnim čbelicam v hrano (živež)! Ko bi naši kmetiči se hotli čbeloreje bolj poprijeti, koliko cukra bi si pridelali z medom, in koliko svečave bi si zamogli kupiti za prodani vosek, ki so mu ga marljive čbelice nabrale! Priložnosti pa se podučiti v čbeloreji, se ne manjka skor nikjer, ker skor povsod je kak umen čbelar, pa tudi dobrih bukev se nam ne manjka, ktere razlagajo umno čbelorejo.

Poslednjič imamo omeniti še neke druge živalice, s katero si tudi mali kmetič lahko pečá, če le hoče; ta živalica so svilni ali židni červiči ali sviloprejke. Se vé da kdor hoče živino rediti, si mora poprej klaje oskerbeti; taka je tudi s sviloprejkami. Pervo je tudi, da si kmet okoli svoje hiše ali na vertu ali kje drugod kakih murb zasadí, katerih povsod lahko dobí, ker v vsaki naših slovenskih krajev se pečajo kmetijske družbe z izrejevanjem murbinih drevés, ki jih prodajajo skor po nič. Če si je zaredil kakih 20 ali 30 murb, mu bojo, kadar zrastejo, dajale dosti perja, da si bo mogel potem sviloprejkni jajčk omisliti, ki mu jih bo tudi kaka kmetijska družba oskerbela, — če si zraven kupi še bukvice, ki prav natančno učijo, kako se svilni červiči redé, bo počasi tudi s to rejo si pridobil marsikteri goldinarček.

Tako bo tú in tam kaj dobička, in vsega skupaj pa še več. Dobrotljivi Bog nam podaja po mili natori toliko pripomočkov, da si zamoremo dohodke pomnožiti, ako bi le hotli po njih seči! (Dalje sledí.)

Obertnijstvo.

Od šivánk kaj.

Marsikdo bo morebiti mislil, da šivanke malo dela potrebujejo, ker so celó majhne, drobne in dober kup. Al temu ni tako. Vsaka šivanka, preden je za prodaj dodelana, gré skozi roke 100 do 120 delavcev. Le ker se šivank na milijone prodá, imajo tako nizko ceno. Vsakemu delavcu v fabrikah je že posebno, pa celó kratko delo odločeno, ktere ga je dobro vaje, da ga urno in ročno opravlja.

Šivanke se delajo iz jeklenega svila, katero mora prav verlega zerna biti. V nekterih fabrikah delajo šivanke tudi iz gol železnega svila, toda jih potem kalijo ali terdijo. Jekleno svilo za izdelovanje šivank dobijo fabrikanti že v kolačih zvito iz družih železniških fužin. Napreden šivanke delati začnejo, poskušajo svilo natanko tako: Na vsakem koncu kolača odščenejo konček svila, ga razbelijo v kovaškem ognji, in ga v merzli vodi skalijo; skalene konce razlomijo za skušnjo, po razlomu se pokaže voljnost ali pa pušoba svila; iz voljnega ali mehkega delajo prav tanke šivanke, iz pustejšega pa debeleje.

Svilo se po svoji tankosti in debelosti za vsako sorto šivank posebej odbera. Pervo opravilo je svilne kolače razmotavati, k temu imajo posebno pripravne motavila. Svilo pa se takole razmotava: Delavec nasadí svilni kolač na lesen krog, kateri je na zgubo obdelan (konisch), da se večí ali manj kolač na-nj natakni more, raz tega kroga mota delavec svilo na osmerovoglasto motavilo; štirje vogli motavila so premakljivi, da se namotano svilo lahko izsname; te motavila so zlo enake našim domačim motavilom, ki jih za prejo motati imamo. Izsneto svilno štrečno postrizje drug delavec z močnimi na stol udelanimi železnimi škarjami na dva enako po 8 čevljev dolga krajca, v katerih je po 100 svilnatih nit; te sopet drugi delavec povezuje v pušlje, in jih daje drugemu, kateri jih na krajše, za dvé šivanke dolge konce prestrižuje; do 800.000 šivank se po ti viži na dan postrizje. To se vé, da namotano svilo dá nekoliko zakrivljenih koncev, ki se morajo poravnati; delo to je prosto in lahko, ki ga spet drugi opravlja. On zveže več sto odstriženih svilnih koncev vkup, jih opaše terdo z železnimi obroči; tako opasane butarce podaja drugemu, kateri jih v kovaškem ognji mehko beli; ogrete butarce ukladajo spet drugi delavci pod težke železne plohe, in jih z napravljeno mašino semtertje povalujejo, da se šivanke lepo zravnaajo in žlindre očistijo.

Zdaj pristopi delavec, ki pasi razvezuje, in podaja razvezane šivanke zbrusevavcu; ta prime 50 do 60 šivank v roke, jih med pavcem in kazincem po brusu ročno sukaje okroglo ošpičuje in brusi. Brušenje gré urno od rok; en sam priden delavec zbrusi na dan 15 do 30.000 šivank. Brusi so mnogoterih krogov, od 6 do 30 pavcev visokih, po 4 do 5 pavcev pa debelih.

Za vsako sorto šivank je poseben brus odločen; pa tudi lesene kroge za ličiti in gladiti imajo po fabrikah, kjer šivanke delajo. Brusi, kamnati in leseni, večidel na vodi tekó; ta jih tako naglo podí, da se brus 18 pavcev visokega kroga 30krat v eni minuti okoli in okoli oberne; brus 6 pavcev visokega kroga se v eni minuti čez 60krat oberne.

gospodarske, obertnijske in národske.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 10. decembra 1856.

Malega gospodarja bogastvo.

(Dalje.)

Po vsem tem, kar smo dozdej razlagali, hočemo v predarek vzeti: kaj naj počne mali posestnik, da bo — po okoljšinah svojega kraja in svojega premoženja — največji dobiček iz svoje zemlje vlekkel?

Malemu posestniku njiva največ zaleže; če jo prav umno obdeluje, si zamore več pridelati kakor iz seno-žet in gojzda.

Njegova lastna skušnja in izgledi njegovih sosedov so ga podučili, za katere pridelke je njegova njiva najbolj pripravna, in kateri se mu najbolje splačajo. Takih naj bi se najbolj držal; vendar pa naj bi se ne zanašal zmiraj na eno frugo, če se mu šetako dobro sponaša, zakaj primeriti se utegne, da bo kakošno leto spodletelo in vès njegov pridelk gré potem pod zlo; sicer pa tudi vé, da predolgo zaporedoma ena fruga na ravno tisti njivi ne storí dobro. Zatega voljo si bo prizadeval, na malem svojem zemljišu mnogoterih reči ob enem pridelovati, pa en sad za drugim tako verstiti, da si pridobi vselej toliko časa, da za vsako setev zamore zemljo prav obdelati.

Perva potreba pa je tudi malemu posestniku gnoj. Naj še tako dobro in čisto s plugom in brano obdeluje zemljo in jo trebi plevéla, brez gnoja vendar ne bo nič, in toliko manj se bo hvalil s pridelkom na negojni njivi, če je sejal žito ali oljate sadeže.

Vsak gospodar sam dobro vé, da mu najbolje kaže, ako vse, kar mu je za gospodarstvo potreba, sam domá pridelati in mu ni treba drugod kupovati; to posebno veljá od gnoja. Zatega voljo je pa tudi perva potreba, da dobro vé, kako se zamore zemlji z gnojem to poverniti, kar ji je vzel s tem in unim pridelkom.

Ne bomo se tu spušali v učene razlaganja, kako se zemlja izmolze po mnogoterih sadežih, ki so se na nji našli, in kako ji gnoj spet zgubljeno moč povrača; vendar mislimo, našim malim posestnikom to tudi brez učenih besed dopovedati.

Pridnemu gospodarstvu bo malokje priložnosti manjkalo, da bi si ne mogel cestnega blata, blata iz grabnov, plevéla, pepéla in enake soderge nabrati in si iz take mešanice napraviti gnojni kup, na ktere ga bo tudi to name- tal, kar dobí izpod sekretov. Čeravno so taki kupi neizre- čeno veliko vredni in so v posebno čast vsakemu kme- tovavcu, in očitno znamenje umnega gospodarja, vendar bi ne mogel izhajati tudi brez živinskega gnoja.

Kako naj se z gnojem v hlevu in na gnojnišu ravná, da mu ga nič v zgubo ne gré, smo že v začetku tega poduka govorili. Povedali smo tudi, koliko klaje naj se živini vsaki dan daje, da ne bo preveč, pa tudi ne premalo itd. Povedati moramo sedaj, da gospodar, ako hoče vediti: koliko gnoja mu bo njegova živina čez leto napravila, ne smé le svoje živine šteti in po številu repov, ki jih ima v hlevu, gnojni kup meriti, — to bi bila napačna rajtenga. Ne koliko živine ima gospodar v hlevu, ampak koliko klaje (po vagi) ji je čez leto dal — to mu bo pokazalo pravo rajtengo gnoja. Napačno bi rajtal, ako misli, da več gnoja pridelati, če namesto lanskih 5 živinčet jih letos 6 v hlevu ima, če pa ni skerbela za več klaje. Ako pri še-

sterih živinčetih shaja z ravno toliko klajo kakor pri pe- terih, ima škodo na dvé strani: prvič ima slabejo ži- vino, drugič pa je nje gnoj tudi manj močán.

Če hoče tedaj umen gospodar vsako leto naprej vediti: koliko bo gnoja pridelal, si zamore to lahko prerajtati po klaji in stelji, ki jo bo svoji živini čez leto dajal. Vsa klaja, kakor smo že v tem poduku razložili, naj se prevdari in zrajta na senó; — kolikor vaga senó (ali druga klaja na senéno vrednost prerajtana), dvakrat to- liko bo vagal gnoj; h temu naj prišteje gospodar še: ko- liko stelje bo živini dal (tretji ali saj peti del klaje je prava mera za steljo) in tudi nastlano steljo naj šteje dvakrat, — in tako bo zvedil: koliko gnoja bo dobil za svoje polje čez leto, se vé da, če živino v hlevu redí. Izgled bo to še bolje razjasnil; postavimo: da ima gospodar za živino 300 centov sená ali pa druge klaje, ki zaleže za 300 centov sená; iz teh 300 centov klaje bo s primešanimi živinskimi trebušnimi sokovi in scavnico dvakrat toliko gnoja, tedaj ga bo 600 centov, — stelje pa ji misli nastlati peti del klaje, tedaj 60 centov, — tedaj bo stelja dala 2krat 60 centov, to je 120 centov, — v vsem skupaj tedaj bo 720 centov gnoja ali pa 72 vóz po 10 centov.

Tako si umen gospodar že naprej za vsako leto lahko zrajta: koliko bo imel gnoja na svoje zemljiše zvoziti.

(Dalje sledí.)

Gospodarske skušnje.

(Bolje je živino ponoči klati kakor podnevi), pravijo „Fr. Bl.“, ker meso ponoči zaklane živine se ohrani dalje časa dobro kakor podnevi zaklane. Zatega voljo taki, ki z nasoljenim mesom kupčujejo na debelo, le ponoči koljejo živino. Ponoči ima vsako živo truplo manjo gor- koto v sebi; tudi vsaka živa stvar ponoči bolj počasi sope — sploh je življenje bolj pomirjeno. Če mirniše pa je živ- ljenje, toliko stanovitnejše je tudi meso, katero drugač hitreje gnjiti začne. Da meso take živine, katero od deleč pri- gnano in tedaj še vso vročo berž zakoljejo, hitro gnjije, uči že stara skušnja.

(Želod govedom škodljiv). Ako se goveji živini preveč ali morebiti celó samega želoda poklada, neha pre- žvekovati in večkrat potem nevarno zbolí. Mnoge skuš- nje so to že učile; ena pa je to prav do gotovega poter- dila, namreč tale: Nekemu gospodarju, ki je svojim kra- vam preveč želoda dajal, zbolijo vse krave nevarno; ker pa mu je bilo posebno na dvéh najboljih veliko ležeče, jima dá kakor pri vbodu kadar živino napenja, vamp prerezati, iz njega nabrani želod z roko pobrati, in rano potem spet za- šiti. In otel ju je po ti poti gotovega pogina, — vse druge je mogel dati zaklati.

Koliko je delo vredno?

Učen mož je rekel: „ako bi vsaki človek možkega in ženskega spola le 2 uri na dan, karkoli bodi koristnega delal, bi bilo za vse potrebe vseh ljudi zadosti, in ubožstvo in pomanjkanje bi iz sveta zginilo“.